

Balla Tibor alezredes:

## A TRIANONI BÉKEDIKTÁTUM ÉS AZ ÖNÁLLÓ MAGYAR HADERŐ

DOI: [10.35926/HSZ.2020.3.10](https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.3.10)

*ÖSSZEFOGLALÓ: Az első világháború elvesztése és a Magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének katonai veresége után az 1919 nyarán megszervezett Nemzeti Hadsereg maradt az egyetlen számottevő haderő Magyarországon. A Nagy Háborút Magyarország számára hivatalosan is lezáró, 1920. június 4-én a versailles-i Nagy-Trianon palotában aláírt békediktátum rendkívül súlyos katonai rendelkezéseket tartalmazott. Az antantállamok által engedélyezett 35 000 fős magyar hadsereg még az új országhatárok megvédésére sem volt alkalmas. Első komoly erőpróbáját IV. Károly két visszatérési kísérlete jelentette, amellyel sikerrel megbirkózott. A hadsereg a nyugat-magyarországi felkelés okán a trianoni határok megváltoztatásában is szerephez jutott. A magyar katonai vezetés a megengedett létszámon felüli alakulatait és tisztjeit több minisztérium felügyelete alatt rejtette el az 1927-ig az országban működő Szövetségközi Katonai Ellenőrző Bizottság elől. Az 1927 után megindult korlátozott hadseregfejlesztés eredményeként tíz év alatt több mint háromszorosára nőtt a Magyar Királyi Honvédség létszáma.*

*KULCSSZAVAK: trianoni békediktátum, katonai rendelkezések, Nemzeti Hadsereg, Magyar Királyi Honvédség, rejtés, korlátozott fejlesztés*

### A NEMZETI HADSEREG LÉTREJÖTTE ÉS FEJLŐDÉSE

Az Osztrák–Magyar Monarchia 1918. november elején az olasz hadszíntéren bekövetkezett katonai összeomlását és utódállamokra történt felbomlását követően nemzeti haderők alakultak ki. A gróf Károlyi Mihály nevével fémjelzett magyar állam hadereje tulajdonképpen csak egy „szellemhadsereg” volt, amely gyakorlati értékét tekintve nem volt számottevő tényező. A Magyarországi Tanácsköztársaság már mintegy 100 000 fős (osztály)hadsereget (Vörös Hadsereg) hozott létre, amely hónapokon át honvédő háborút folytatott a csehek és a románok ellen, sőt a Felvidéken sikeres offenzívát is képes volt végrehajtani.

A Tanácsköztársaság bukása után három hatalmi központ alakult ki az országban: a Peidl-, majd a Friedrich-kormány a fővárosban, az ország keleti és középső részét, valamint az Észak-Dunántúlt megszálló román haderő (1919. augusztus 4-én a románok bevonultak Budapestre, majd augusztus 6-ig egészen Győrig és Veszprémig nyomultak előre), illetve a szegeói ellenkormány.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Balla Tibor: Szarajevó, Doberdó, Trianon. Magyarország az első világháborúban. Scolar Kiadó, Budapest, 2019, 130–131.

## 1. térkép A Monarchia felbomlása 1918–1924

(Forrás: Balla Tibor: *Szarajevó, Doberdó, Trianon. Magyarország az első világháborúban*. Scolar Kiadó, Budapest, 2019, 141.)



Gróf Károlyi Gyula 1919. május 30-án Szegeden megalakult ellenforradalmi kormányában Horthy Miklós altengernagy (az osztrák–magyar hadiflotta utolsó főparancsnoka 1918-ban) lett a hadügyminiszter, aki június 6-án rendeletben intézkedett a Magyar Nemzeti Hadsereg felállításáról, amely kezdetben csupa hivatásos valamint tartalékos tisztből állt. Horthy 1919. július 12-én megszervezte az új magyar haderő magját képező Nemzeti Hadsereg Főparancsnokságát, mely augusztus 9-én alakult át Fővezérséggé. A Nemzeti Hadsereg (augusztus 12-étől létező vezérkarának főnöke bádoki Soós Károly vezérőrnagy) a franciák jóváhagyásával átvonult a Dunántúlra, főhadiszállása augusztus 13-tól Siófokon működött, ahol csatlakozott hozzájuk báró Lehár Antal ezredes Ausztriából hazatért mintegy 2000 fős csapatteste. 1919. augusztus 19-től kezdődően felállították a siófoki, a kaposvári és a szombathelyi katonai körletparancsnokságokat, amelyek az elrendelt kényszersorozások eredményeként szeptember végére 30 000 főnyi állománnyal bírtak.

Az antant hatalmak Horthy Miklóst tekintették a kibontakozás letéteményesének. Magyar viszonyok között megfelelő erejű és szervezetszerű katonai erő állt mögötte, a korabeli politikai és katonai elit többsége pedig elfogadta őt.

1919. november 14–16. között antant nyomásra Budapestről kivonultak a román csapatok (a Tiszántúl területét 1920. március végén hagyta el az utolsó román katona), őket november 16-án Horthy Nemzeti Hadseregének katonái váltották fel. Az új koalíciós kormány november 24-én alakult meg Huszár Károly vezetésével, amelyet a nagyhatalmak elismertek. Az 1920. január végén megtartott országos választások után felállt Nemzetgyűlés, a királyság ideiglenes államformájának fenntartása mellett, 1920. március 1-jén Horthyt az ország kormányzójává választotta.<sup>2</sup>

<sup>2</sup> Szakály Sándor: *Történelem és publicisztika. Írott Szó Alapítvány – Magyar Napló – Veritas*, Budapest, 2015, 97–106.

1920. január 1-jével az új katonai közigazgatás alapja hét újonnan szervezett katonai körlet lett Budapest, Székesfehérvár, Szombathely, Kaposvár (1921 szeptemberétől Pécs), Szeged, Debrecen és Miskolc székhellyel, azok mindegyikéből egy-egy hadosztály egészült ki. 1920 őszére a kényszersorozások eredményeként a hadsereg létszáma meghaladta a 115 000 főt, hét gyalog- és egy lovashadosztállyal rendelkezett, viszont fegyverzete, felszerelése nem kevés kívánnivalót hagyott maga után.

1920. április 1-jén a kormányzó megszüntette a Fővezérseget (ugyanattól a naptól a katonai alakulatok és az állami intézmények neve elé a *magyar királyi* előtag került), a hadsereg vezetését pedig a vezérkar vette át.<sup>3</sup>

## A TRIANONI BÉKEDIKTÁTUM ELŐKÉSZÍTÉSE ÉS ALÁÍRÁSA

A központi hatalmak első világháborús vereségét követően az antanthatalmak igazi győztesként viselkedtek. Nem voltak tekintettel sem a korábban tett ígéreteikre, sem a legyőzöttek helyzetére. A Párizs környéki békeszerződésekkel, amelyek sokkal inkább voltak a győztesek által megfogalmazott diktátumok, még meg is alázták a veszteseket. A Párizs környéki békerendszer a tartós békét nem hozhatta el. A felszínre került sérelmek egy két évtizeddel később kirobbant újabb világégés csíráját rejtették magukban.<sup>4</sup>

Az 1919. január 18-án megnyílt párizsi békekonferencián Magyarországnak egy éven át semmilyen képviselője nem volt, mivel az antant és a békekonferencia egyetlen magyar kormányt sem ismert el legitimnek 1918 novembere és 1919 novembere között. A konferencia legfőbb szerve – a Szövetséges és Társult Hatalmak Legfőbb Tanácsa – 1919. december 1-jén hivatalosan felszólította az új magyar kormányt, hogy a Nagy Háborút lezáró béke megkötésére megbízottjait küldje Neuillybe.

A békekonferenciára meghívott magyar delegációnak 1920. január 15-én nyújtották át a békefeltételeket Párizsban, amely végeredményben kész tényekkel szembesült. A küldöttség vezetője, gróf Apponyi Albert január 16-án szóban fejtette ki a magyar álláspontot, és azt kérte, hogy az elcsatolni tervezett területek határaitól az ott élő népek szavazás útján dönthessenek, a wilsoni nemzeti önrendelkezés elvét érvényesítve. A magyar tárgyalók a békekötés feltételeit azonban érdemben már nem tudták befolyásolni. A békekonferencián a Külügyminiszterek és a Nagykövetek Tanácsa megvitatta ugyan a magyar érveket és válaszjegyzéket, de azokat lesöpörték az asztalról. Merev elutasításra talált például a delegáció azon javaslata is, amely Magyarország számára 85 000 fős békelétszámú, sorozott hadsereg engedélyezésére vonatkozott. A nagyhatalmak egyike sem akarta már ekkor a Duna-medencében kialakult helyzetet megbolygatni. (A békekonferencia 1919 februárja és júliusa között tulajdonképpen már döntött Magyarország jövőbeni határaitól.) A magyar küldöttség, miután megkapta a békediktátum végleges szövegét, hazatért. Annak előírásait a kormány és a Nemzetgyűlés rendkívül igazságtalannak tartotta, azonban további érvelésnek nem volt helye, így kijelölték az aláíró delegációt.<sup>5</sup>

Okkal vetődik fel a kérdés, miért is kellett aláírni a békediktátumot? Legfőképpen azért, mert az aláírás megtagadása esetén az ország teljesen elszigetelődött volna. 1920. június 4-én a Párizs melletti Versailles Nagy-Trianon kastélyában Benárd Ágoston magyar

<sup>3</sup> Horváth Miklós (szerk.): Magyarország hadtörténete IV. 1919-től napjainkig. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018, 18–19.

<sup>4</sup> Szakály Sándor: Történelmünkről – hosszabban, rövidebben. Tanulmányok, cikkek, interjúk 2015–2018. FCA, Budapest, 2018, 214–217.

<sup>5</sup> Balla: i. m. 136.

királyi munkügyi és népjóléti miniszter, valamint Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter aláírták az antant hatalmak által diktált békeszerződést.

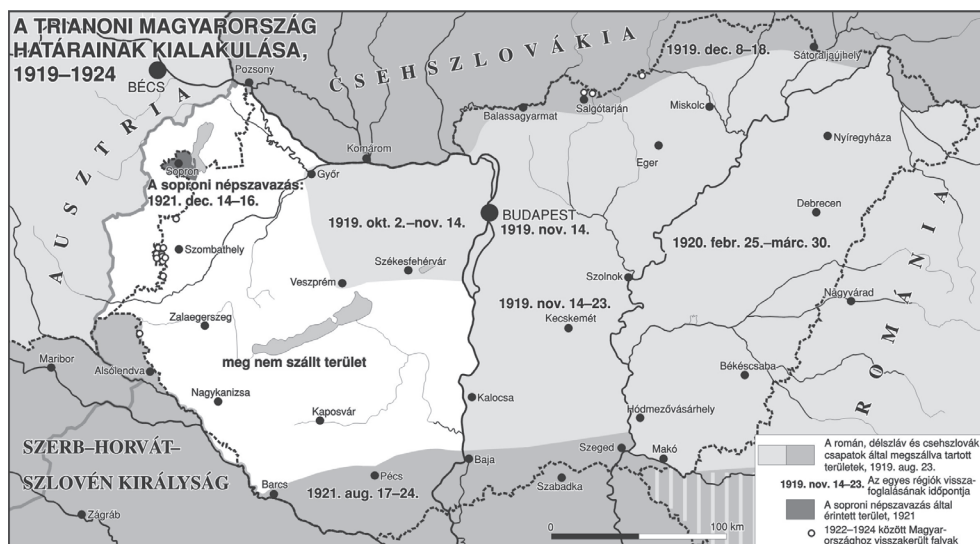
A 14 részből álló trianoni békediktátum legsúlyosabb következményei a terület- és népességvesztés voltak. A döntés értelmében a történelmi Magyarország elveszítette területének 71,4, lakosságának pedig 62,02 százalékát. Felsőterülete 325 400 km<sup>2</sup>-ről 93 073 km<sup>2</sup>-re, lakóinak száma 20,8 millióról 7,9 millióra, az országhatár hossza pedig 4166 km-ről 1450 km-re csökkent, utóbbinak 23 százaléka volt folyóhatár. Közepes méretű európai országból a térség egyik kisállamává vált, amelyet területét tekintve Lengyelország több mint négyszer, Románia több mint háromszor, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság közel háromszor, Csehszlovákia pedig másfélszer múlt felül.

A békediktátum gazdasági következményei az országra nézve katasztrofálisak voltak, így például az eredetileg 19 723 km hosszú vasútvonal 42,2 százaléka maradt meg, ami a nagy vasúti csomópontok (Pozsony, Kassa, Temesvár, Arad, Szabadka) levágását is jelentette. Magyarország elveszítette szántóföldjeinek 62, erdeinek 88, rétjeinek 77, legelőinek 72, kertgazdaságának 78, szőlőterületének 38, marhaállományának 69, sertéseinek 56, lóállományának 61, juhainak 74 százalékát. A határon túlra került a vas- és acélgyártás 62, a szénbányák 30, a fűrésztelepek 90, a bútortipar 80, a papírgyártás 90, a malomipar és a cukorgyárak 40 százaléka. Az új határok szétszabdalták az árvízvédelmi rendszereket, száznál több községet vágtak el közigazgatási, kereskedelmi, egyházi központjától vagy vasútállomásától. Mintegy 200 községet kettészakítottak, továbbá 1011 földtulajdonos birtokai kerültek a határon túlra.<sup>6</sup>

Mindezek ismeretében teljes mértékben érthető, ha a trianoni békediktátumot az egész magyar társadalom elutasította.

## 2. térkép A trianoni Magyarország határainak kialakulása 1919–1924

(Forrás: Balla Tibor: *Szarajevó, Doberdó, Trianon. Magyarország az első világháborúban*. Scolar Kiadó, Budapest, 2019, 145.)



<sup>6</sup> Uo. 137–142.

## A TRIANONI BÉKEDIKTÁTUM KATONAI RENDELKEZÉSEI

A békediktátum ötödik része (102–143. cikk) tartalmazta a rendkívül súlyos katonai, hadihajózási és léghajózási rendelkezéseket.

Az előírások legelőször is megszüntették – a Nagy Háborúból ismert tömeghadsereg létrehozásának megakadályozására – az általános had- és védkötelezettséget. Az önkéntesekből álló, zsoldos hadsereg – amely kizárólag a belső rend fenntartására, illetve határrendészeti szolgálatra volt alkalmazható – létszámát a tisztai állománnyal, a katonaiskolák hallgatóival, a civil alkalmazottakkal és a pótkeretekkel együtt 35 000 főben szabták meg.<sup>7</sup> Meghatározták a felállítható alakulatok számát, a tisztek és altisztek arányát. Összesen 1750 hivatásos tiszt és 2334 altiszt szolgálhatott a hadseregben, 31 937 rendfokozat nélküli legénységi állományú katona mellett. Az újonnan felavatott tisztek legalább 20, az altisztek és a toborzott legénység pedig 12 évet voltak kötelesek szolgálni, majd végleg el kellett távolítani őket a hadseregből. Őket valamilyen végkielégítés vagy ellátás illette meg. A már a hadseregben szolgáló tisztek kötelesek voltak 40 éves korukig a hadsereg kötelékében maradni. A szolgálatból a szolgálati kötelezettség lejárta előtt bármilyen okból idő előtt kilépő tisztek, altisztek és legénység létszáma az egyes állománykategóriákban szolgálók huszadrészét nem haladhatta meg éves szinten. A magyar férfilakosságnak ily módon csak kis része kaphatott katonai kiképzést, a tartalékok rendszeres kiképzése is lehetetlenné vált. Megtiltották a tartalékosok nyilvántartásával és a mozgósítás előkészítésével foglalkozó hadkiegészítő parancsnokságok működését is. Akik kiléptek a hadseregből, minden szolgálati kötelezettség alól mentesültek, és a továbbiakban sem elméleti, sem gyakorlati képzésben nem vehettek részt, vagyis megtiltották tartalékos tisztikar és legénység fenntartását. Mindössze egy tisztképző intézmény szolgálhatta a haderő szükségleteit. A katonai tanintézetben képzetteknek és a növendékek számának meghatározott arányban kellett állnia a tisztikarban beállt üresedésekkel.

Megállapították a felállítandó sereg- és csapattestek legnagyobb, illetve legkisebb létszámát is. Példának okáért a gyaloghadosztályé 11 194, illetőleg 8300, a lovashadosztályé 5639, illetőleg 3830, a vegyesdandáré 5548, illetve 4390, a gyalogezredé 2065, illetve 1652, a tüzérezredé pedig 1280, illetve 1060 fő lehetett. A csapattesteket, alakulatokat a meghatározott legnagyobb létszámon belül tetszés szerint létrehozhatták.<sup>8</sup>

A békediktátum megtiltotta a hadsereg- és hadtestszintű vezetésre, illetőleg a háború előkészítésére és irányítására hivatott mindenféle szerv, így például vezérkar létrehozását vagy fenntartását. Azonkívül tilos volt minden mozgósítást elrendelő vagy azt előkészítő, valamint a katonai szállítóeszközök vagy állatok igénybevételének felkészítésére vonatkozó bármiféle intézkedés.<sup>9</sup>

A létszámbeli és szervezési korlátozások mellett a fegyverzet mennyiségére és minőségére vonatkozó számos előírással is minimálisra kívánták csökkenteni a magyar haderő ütközésszerűségét. Megtiltották a lángszórók, a harcokocsik, a páncélos járművek, a hadihajók, a tengeralattjárók, továbbá a repülőgépek, a kormányozható léghajók, a vegyi fegyverek, valamint

<sup>7</sup> Magyarország potenciálja megengedte volna egy háromszor akkora, mintegy 100 000 fős haderő felállítását is. Az engedélyezett 35 000 fős hadsereg az ország lakosságszámához viszonyítva még így is relatíve nagyobb erőt képviselt a 100 000 fős némethez képest.

<sup>8</sup> Balla: i. m. 149–157.

<sup>9</sup> Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: A magyar királyi Honvédség 1919–1945. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987, 26–28.

a 10,5 cm-nél nagyobb űrméretű lövegek<sup>10</sup> rendszeresítését és beszerzését. A már meglévő és gyártás alatt lévő fegyvereket és eszközöket át kellett adni az antanthatalmak képviselőinek.

Szigorúan szabályozták a rendelkezésre álló fegyverzet mennyiségét: összesen 40 250 puská és karabély, 525 géppuska, 140 aknavető, 105 löveg tartozhatott a haderő arzenáljába. A hadsereg ezer főre 1150 puskával, 15 géppuskával, 2 aknavetővel és 3 löveggel rendelkezhetett.<sup>11</sup>

Precízen megszabták nemcsak a fegyverzet, hanem a lőszer és a hadianyag tartását és gyártását is. Minden fegyverfajtaához külön meghatározták az azokhoz tárolható lőszer mennyiségét. A szerződésben engedélyezett mennyiségen felüli, már meglévő fegyvert, lőszer és felszerelést a Szövetséges és Társult Főhatalmak által kijelölt helyeken letétbe kellett helyezni, a lőszer- és fegyverkészletek tárolására szolgáló telephelyeket pedig fel kellett számolni. Az ilyen cikkek behozatala és exportja szintén tilos volt.

Példának okáért egy puskához 500, egy nehéz vagy könnyű géppuskához 10 000, egy könnyű aknavetőhöz 1000, egy közepes aknavetőhöz 500, egy löveghez (tábori vagy hegyiágyú, illetve tarack) 1000 lőszer engedélyeztek. Ha egy gyakorlaton a fegyverrel 50 lövést adtak le, csakis azt az 50 lőszer lehetett pótlásként előállítani. Engedélyezték a golyós vadászpuska gyártását, viszont annak űrmérete nem egyezhetett meg egyetlen európai hadseregben rendszeresített hadifegyverével sem.

A magyar hadiipar megszűnt, a fegyver-, lőszer- és hadianyaggyártás kizárólag egy állami vezetés alatt álló és tulajdonú gyárban volt lehetséges, a szükséges és engedélyezett pótlások biztosítására. Löveget és aknavetőt évente csupán két-két darabot állíthattak elő.<sup>12</sup>

A békediktátum hadihajózási rendelkezései értelmében a Dunai Flottillát, továbbá minden építés alatt álló hajót az azokon található haditengerészeti fegyverrel és lőszerrel, az aknákat, torpedókat, valamint a haditengerészeti repülőket ki kellett szolgáltatni a szövetségeseknek. Az új magyar haderő összesen három felderítőnaszáddal rendelkezhetett a Dunán,<sup>13</sup> végül azonban négy őrnaszádot kapott vissza.

Az általános rendelkezésekben leszögezték: Magyarország kötelezi magát arra, hogy a szerződés életbelépésétől kezdve megakadályozza állampolgárainak idegen hatalmak hadseregében, hajóhadában vagy légierijében történő szolgálatba állását, vagy az ott folyó kiképzésben, oktatásban történő közreműködését. Továbbá az ország vállalja, hogy a szerződés hatályos ideje alatt aláveti magát minden olyan vizsgálatnak, amelyet a Nemzetek Szövetségének Tanácsa szótöbbséggel szükségesnek ítél.<sup>14</sup>

A magyar Nemzetgyűlés a trianoni békeszerződést – ünnepélyes tiltakozás mellett – 1921. július 26-án törvénybe iktatta (1921. évi XXXIII. törvénycikk). Annak katonai rendelkezéseit 1922 májusáig kellett végrehajtani.<sup>15</sup>

<sup>10</sup> Összehasonlításképpen, a Nagy Háború utolsó évében egy gyaloghadosztály 105 különböző űrméretű löveggel rendelkezett.

<sup>11</sup> Horváth: i. m. 22.

<sup>12</sup> Balla: i. m. 152–153.

<sup>13</sup> Uo. 157–159. A békediktátum 12. részének rendelkezései alapján Magyarország köteles volt átadni a Szövetséges és Társult Főhatalmaknak a dunai kereskedelmi hajókat és uszályokat is. Az amerikai vasúti szakember, Walker M. Hynes vezette döntőbíróóság döntése értelmében 58 vonatát, 14 személyhajót, 648 uszályt, 102 pontont, 1 műhelyhajót kellett kiszolgáltatni a kisantantországoknak és Franciaországnak. Vö.: Krámlí Mihály: A dunai vízi út az első világháborúban. HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum – Line Design, Budapest, 2009, 128–129.

<sup>14</sup> Balla: i. m. 163–164.

<sup>15</sup> Uo. 142.

## A NEMZETI HADSEREG ÉS IV. KÁROLY VISSZATÉRÉSI KÍSÉRLETEI

A Nemzeti Hadsereg számára komoly erőpróbát jelentett IV. Károly két, 1921-ben történt visszatérési kísérlete. A katonai vezetés és a haderő túlnyomó többsége szilárdan a kormányzó mellett állt, hatalmának megerősödéséhez és a rendszer stabilitásának növekedéséhez ezek az alkalmak is jelentősen hozzájárultak.

Az 1919 márciusa óta Svájcban élő IV. Károly 1921. március 26-án váratlanul megjelent Szombathelyen, majd másnap a fővárosba utazott a kormányzóhoz, hogy vele a lehetséges hatalomátvételt tárgyaljon. Horthynak a kisantantországok (Csehszlovák Köztársaság, a Román és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság) közös katonai akcióval fenyegető intézkedéseire, valamint a Nagykövetek Tanácsa által április 1-jén memorandumban jelzett várható következményekre hivatkozva sikerült őt meggyőznie, hogy a hatalom átvétele nem időszerű, mire Károly visszautazott Szombathelyre. (Horthy és a politikai vezetés érzékelte azt a veszélyt, amely a Habsburg-restaurációval járt volna. Sem a környező országok, sem az antanthatalmak nem fogadták volna el az új helyzetet. A néhány tízezer fős magyar haderő pedig képtelen lett volna megállítani a kisantant csapatait. A kisantantállamok hadseregei 1922 elején békeállományon 54 gyalog- és 10 lovashadosztályt tettek ki, 600 000 fős létszámmal, vegyes minőségű fegyverzettel. A magyar és kisantanthaderők aránya akkoriban hozzávetőlegesen 1:25 volt.)<sup>16</sup> Az egyre feszültebb külpolitikai helyzet ellenére a király még közel egy héten át tartózkodott a nyugat-dunántúli városban, melyet csak április 5-én hagyott el, s az antant képviselőinek kíséretében, kényszerűen visszatért Svájcba.<sup>17</sup>

A volt uralkodó 1921. október 20-án ismételten kísérletet tett a visszatérésre. Svájcból repülőgéppel érkezett Dénesfára, Cziráky József gróf birtokára. Másnap Sopronban proklamálta királyi és főparancsnoki jogainak visszavételét, feleskette a helyőrséget, kinevezte legitimista politikusközből álló kormányát (Rakovszky István miniszterelnök, Andrássy Gyula külügyminiszter, Gratz Gusztáv pénzügyminiszter, a vezérőrnaggyá kinevezett báró Lehár Antal pedig hadügyminiszter). A Szombathely és Sopron körzetében állomásozó öt zászlóalj, két huszár- és két tüzérsztyály, valamint az ezredessé kinevezett Ostenburg Gyula vezette csendőrzászlóalj felesküdték Károlyra. Az október 22-én a főváros felé négy szerelvénnyel megindult királyhoz útközben Győr, Komárom és Tata helyőrsége is csatlakozott. Az eseményekkel párhuzamosan ismét reális veszéllyé vált a kisantantállamok katonai beavatkozása, melynek azok október 23-án mozgósítással adtak nyomatékokat.

A király előrenyomulását a kormányzóhoz hű erők élén álló Nagy Pál gyalogsági tábornok állította meg, aki mozgósított csapatait (a budapesti helyőrség 6 gyalog-, egy lovasszázada és két ütege, s mintegy 800 főnyi felfegyverzett egyetemi hallgató) október 23-án reggel a Budakeszi–Törökbálint–Budaörs–Nagytétény vonalban vonultatta fel. A király alakulatai (8 zászlóalj és 6 üteg) támadásba lendültek, majd a kormányoldal erőit tárgyalások útján akarták a maguk oldalára állítani. Délutánra a vidékről beérkező kormányhű csapatok létszámfőlénybe kerültek, október 24-én pedig a király csapatait bekerítették és lefegyverezték. A Budaörs és a Kamaraerdő térségében lezajlott kétnapos harcnak összesen 19 halott és 62 sebesült áldozata volt. IV. Károlyt és feleségét Tihanyba, majd az antant felügyelete alatt a Dunán és tengeri úton a kényszertartózkodási helyként kijelölt Madeira szigetére szállították, ahová november 19-én érkeztek meg. Az antant nyomására november 6-án a magyar Nemzetgyűlés

<sup>16</sup> Dombrády–Tóth: i. m. 31–36.

<sup>17</sup> Horváth: i. m. 23–24.

elfogadta a Habsburg-ház trónfosztását kimondó törvényt. A kormányzó a két visszatérési kísérletben részt vevő politikusoknak és katonáknak amnesztiát adott. A tisztek többsége bocsánatot nyert és tovább szolgált.<sup>18</sup>

## A MAGYAR HADERŐ ÉS A TRIANONI HATÁROK MEGVÁLTOZTATÁSA

A trianoni döntésekkel szemben Magyarországnak nem volt lehetősége a fegyveres ellenállásra, az új határok megváltoztatására azonban mégis mód nyílt. 1921-ben az Ausztriának átadandó területek (4364 km<sup>2</sup>) vonatkozásában sikerült az ország számára kedvező módosításokat elérni, amelyek jelentősége abban állt, hogy megcáfolta a békediktátum rendelkezéseinek örökérvényűségét. A sikerhez jelentős mértékben hozzájárult a magyar kormány ügyes diplomáciája, továbbá hogy az átadandó területek védelmére Nyugat-Magyarországon fegyveres ellenállás bontakozott ki, melyben a hadsereg tisztjei is részt vettek.

A terület birtokbavételéhez Ausztriának nem állt rendelkezésére megfelelő katonai erő, a magyar kormány pedig vonakodott azt átadni, mivel vitatta a döntés jogszerűségét. 1920. december 23-án a párizsi Nagykövetek Tanácsa jegyzékben követelte Magyarországtól a terület átadását. A magyar válasz elutasító volt, és összekapcsolta Nyugat-Magyarország kiürítésének ügyét a szerb megszállás alatt lévő baranyai területek, valamint Pécs városának visszaadásával. (A kiürítést 1921. augusztus 18. és 24. között a szerbek végrehajtották. Pécsre augusztus 22-én vonultak be a magyar csapatok.) A titkos magyar cselekvési terv kimondta, hogy a zóna átadását minden eszközzel (akár fegyverrel is) meg kell akadályozni. A tervek szerint augusztus 21. és 26. között került volna sor a nyugat-magyarországi területek kiürítésére, melyet egy soproni székhelyű Szövetségesközi Katonai Bizottságnak (egy brit, egy olasz és egy francia tábornok) kellett felügyelnie. Augusztus 28-án azonban kitört a nyugat-magyarországi felkelés, amellyel a magyar fél tárgyalási pozícióit akarta javítani. A térségben tartózkodott a Prónay Pál alezredes vezette 1., továbbá az Ostenburg Gyula őrnagy által irányított 2. országos csendőr tartalékszázalaj, rajtuk kívül ott működött még Héjjas Iván és Endre László felkelőcsapata, a soproni bányászati és erdészeti akadémia hallgatóiból álló csoport, valamint Friedrich István emberei. A felkelés során több össze-  
csapásra is sor került a magyar felkelők és az osztrák csendőrök között, például augusztus 28-án Ágfalvánál, szeptember 5-én pedig Kirchschnalgnál, ahol mindkét oldalon több százan harcoltak. A felkelők az egész átadandó területet visszafoglalták. A háttérben folyó diplomáciai tárgyalások eredményre vezettek: október 3-án Magyarország jegyzőkönyvileg átadta Ausztriának az egész vitatott területet. Másnap Prónay Pál (szeptember 16. óta a szabadcsapatok főparancsnoka) kikiáltotta a független Lajtabánságot. Az olasz közvetítéssel október 11–13. között Velencében tárgyaló magyar és osztrák delegáció megállapodott abban, hogy Sopron és környékének hovatartozásáról népszavazást rendeznek, a magyar kormány pedig gondoskodik a felkelők leszereléséről, ami október második felében meg is kezdődött. Prónay végül november 4-én hagyta el az operettállapotot. Az 1921. október 13-án aláírt velencei egyezmény az első rést ütötte a trianoni békediktátumon, ami annak volt köszönhető, hogy a nagyhatalmak nem voltak egységesek ebben a kérdésben, és két vesztes államról lévén szó, hajlottak az engedékenységre.

Az 1921. december 14–16-án rendezett népszavazáson a lakosság 73 százaléka Sopron és környékének (257 km<sup>2</sup>) Magyarországhoz tartozása mellett döntött. A választásokat felügyelő

<sup>18</sup> Balla: i. m. 133–135.; Horváth: i. m. 25–28.



antantcsapatokat 1922. január 1-jén váltották fel a magyar hadsereg alakulatai. A konkrét határkijelölés során még 10 falu maradt a magyar oldalon, míg öt település Ausztriáé lett.<sup>19</sup>

## A TRIANONI RENDELKEZÉSEK HATÁSA A MAGYAR HADERŐRE, AZ ALAKULATOK REJTÉSE

1921 végéig a békediktátum ratifikálását követő új véderőtörvény és az új hadrend 1922 májusában történt életbelépéséig a hadsereg a sorkatonai szolgálat alapján állt. A Nagykövetek Tanácsa 1921. december 2-i határozata nem járult hozzá az általános hadkötelezettség magyar fél által kért fokozatos (12, majd 6 év moratórium után történő) felfüggesztéséhez. Az annak alapján bevonultatott állomány leszerelésére a Tanács 1922 februárjáig adott határidőt. A Nemzeti Hadseregbe önkéntesen jelentkezők létszáma 1921-ben összesen 200 fő volt.

1921 decemberében született meg a haderőről szóló 1921. évi XLIX. törvénycikk (1922. február 7-én fogadta el a magyar Nemzetgyűlés), amely intézkedett az 1922. január 4-től a Nemzeti Hadsereg helyébe lépő Magyar Királyi Honvédség felállításáról. A katonai körleteket megszüntették, mert azokat a Szövetségek Közi Katonai Ellenőrző Bizottság a betiltott hadtestekkel egyenértékűnek tartotta.<sup>20</sup>

Mivel a békediktátum által engedélyezett létszámmal csak négy hadosztályt szerelhettek volna fel, a Honvédség vezetése úgy döntött, hogy a minél több seregtest megtartása érdekében áttérnek a dandárszervezetre. A Magyarország katonai közigazgatási központjaiban létrehozott hét vegyesdandár több hadrendi elem szervezését tette lehetővé, a fegyvernemi arányokat kedvezőbben alakíthatták ki.

A hét vegyesdandár mindegyike két gyalogezredből (egyenként három zászlóalj), egy kerékpáros zászlóaljból, egy lovasszázadból, egy aknavetőszázadból, egy tüzérsztyályból (három üteg, hat löveg), egy híradószakaszból, egy fogatolt vonat- és egy autósosztagból állt. Létszámába 198 tiszt és 5350 főnyi legénység tartozott. A vegyesdandár fegyverzetét 3053 puska, 42 géppuska, 12 (7,5–10 cm űrméretű) löveg, 10 aknavető képezte. A páncélos-, a gépesített és a repülőalakulatokat a hadrend nélkülözte.

A Magyar Királyi Honvédséget 1922-től a honvédelmi miniszter, a Honvédség főparancsnoka és a Honvédelmi Minisztérium VI. Csoport főnöke (vezérkarfőnök) irányította. Annak hadrendjébe 7 vegyesdandár (42 gyalogzászlóalj), 4 huszárezred (16 század), 4 önálló tüzérüteg, 3 utászzászlóalj, továbbá egy autó-géppuskás és egy autó-ágyús osztag tartozott. Azok állományát 1750 tiszt, 2334 altiszt, 30 916 fő legénység és 1300 polgári közigazgatási alkalmazott alkotta. Természetesen a katonai hatóságok (a kormányzó katonai irodája, a Ludovika Akadémia és a lőterek) szervezéséről, felállításáról is intézkedtek.<sup>21</sup>

<sup>19</sup> Balla: i. m. 143–147. A román–magyar határt szigorúan a békeszerződésben rögzített nyomvonalon húzták meg. A csehszlovák–magyar határon azonban sor került néhány kisebb változtatásra. A legfontosabb közülük Somoskő és Somoskőújfalú átengedése volt Magyarországnak a környező szénbányakkal együtt. A veszteségért Csehszlovákiát más határszakaszokon kompenzálták. Az ügyben a Nemzetek Szövetsége döntött 1923. február 15-én. A döntés érvényességét a két állam 1924. február 9-én kötött megállapodásban ismerte el. A trianoni határok megállapítása során (Sopron környékét is beleértve) 1924-ig 717 km<sup>2</sup>-nyi terület került vissza Magyarországhoz.

<sup>20</sup> Andaházi Szeghy Viktor: Trianontól Bledig: a magyar királyi honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között. Hadtudomány, XXIX. évf. 2019/3., 15–23. [http://real.mtak.hu/105864/1/2019eTrianontC3B3I20Bledig\\_AndahC3A1zi20Szeghy20Viktor.pdf](http://real.mtak.hu/105864/1/2019eTrianontC3B3I20Bledig_AndahC3A1zi20Szeghy20Viktor.pdf) (Letöltés időpontja: 2020. 02. 29.) DOI 10.17047/HADTUD.2019.29.3.15

<sup>21</sup> Horváth: i. m. 53–58.

A zsoldos rendszerre való kényszerű áttérés miatt a krónikussá vált létszámbíányt (csak néhány százan jelentkeztek az avatóbizottságok előtt), az antant ellenőrzés félrevezetésével, titokban két évre kényszerszolgálatra legénység behívásával próbálták orvosolni. Annak ellenére a honvéd legénység létszáma 1925-ben is még csak 22 000 főt számlált. Fontos lépés volt a fiatalabb korosztályok fegyveres felkészítése terén, hogy 1923-ban létrehozták a premilitáris kiképzés intézményét, az ún. Levente-mozgalmat.

Az új hadkiegészítési rendszer és a keretek nem feleltek meg a magyar katonapolitikai céloknak. 1920–21-ben a Nemzeti Hadsereg vezetése arra törekedett, hogy minél több időt nyerjen a létszám feletti rejtett alakulatok hadrendjének kiépítésére, a békediktátum rendelkezései értelmében beszolgáltatandó felesleges fegyver- és lőszerkészlet elrejtésére, amelyek a revíziós törekvések támogatására alkalmas hadsereg további kiépítését megalapozhatták.<sup>22</sup>

A magyar vezetés az 1921 januárjában még 85 000 fős Nemzeti Hadsereg 35 000 főre történő csökkentését a karhatalmi és rendészeti szervek, valamint egyéb fegyveres testületek fejlesztésével óhajtotta ellensúlyozni. 1921 februárjától (a rejtés időszakának kezdetétől) felállították azokat az alakulatokat, amelyek a Honvédségen belül a korlátozások miatt nem voltak megszervezhetőek. A Nagykövetek Tanácsa 30 000 főben határozta meg az egyéb fegyveres testületek (rendvédelmi szervek) létszámát, ami alatt a Magyar Királyi Államrendőrséget, a Magyar Királyi Csendőrséget, a Magyar Királyi Folyamőrséget, továbbá a Pénzügyminisztérium alárendeltségében létrejött vámőrséget értették. A vámőrségnél 800 főt, a rendőrségnél 70 tisztet és 500 főnyi legénységet juttattak rejtett álláshoz, a folyamőrségnél mintegy 2000 fő elrejtésére volt lehetőség.

Az egyik ismert példa a csapatok rendvédelmi szervek égisze alatt történt rejtésére az 1921. március 1-jén létrehozott ún. budapesti rendőrtartalék, amely szervezetét és fegyverzetét tekintve egy két zászlóaljából álló gyalogezrednek felelt meg, és a rendőrség 12 000 fős kontingensébe számított. Létszáma a tervezett 3500 fő helyett csupán 1000 fő volt. A Szövetségi Katonai Ellenőrző Bizottság követelésére 1923 novemberében feloszlatták. 1924. május 24-én került sor a Magyar Királyi Államrendőrség Központi Újonciskolája, röviden Rendőrujonc Iskola (RUISK) felállítására, amely gyakorlatilag a Honvédség irányítása alatt állt, de a honvédelmi és a belügyi tárca közösen tartották fent. Állományába 70 tiszt és 800 fős legénység tartozott. A RUISK két tanosztályra és iskolaközvetlen alakulatokra tagolódott. Az I. tanosztály egy három századból álló gyalogzászlóaljnak felelt meg, a II. tanosztály pedig egy vasútépítő zászlóaljat takart. Azonkívül egy lovas-, egy gépkocsizó és egy páncélautós alosztály tartozott az állományhoz.

A páncélautós alosztály alkotta a későbbi páncélos fegyvernem alapját. A Szövetségi Katonai Tanács engedélyezte 12 páncélautó beszerzését az iskola számára, ezzel rést ütve azon az akadályon, melyet a békediktátum állított a magyar páncéljárműves csapatok fejlesztése elé.<sup>23</sup>

A Magyar Királyi Állami Légügyi Hivatal négy repülőposta-kirendeltsége négy későbbi repülőszázad keretét adta.

A békében engedélyezett 1750 fős tisztii létszám nem volt elegendő az ország védelmi képességének megőrzésére. A tisztii állományt és a hadsereg számára engedélyezett 1300 fős polgári alkalmazotti állományon felül eső ilyen kontingenst főleg más minisztériumoknál

<sup>22</sup> Andaházi: i. m. 15–23.

<sup>23</sup> Bonhardt Attília: Egy rendvédelmi szerv mögött rejtett honvédségi alakulat rövid története. A M. Kir. Államrendőrség Központi Újonciskolája. In: Marinovich Endre (főszerk.): *Historia est lux veritatis*. Szakály Sándor köszöntése 60. születésnapján. II. kötet. Veritas – Magyar Napló, Budapest, 2016, 233–239.

(Belügy-, Pénzügy-, Vallás- és Közoktatási, Kereskedelmi, Földművelésügyi, Népjóléti és Munkaügyi Minisztrériumok) rejtették el.<sup>24</sup>

A rejtett beosztású hivatásos tisztek „rangosztályba sorolt közigazgatási alkalmazottak”, míg az altisztek „rangosztályba nem sorolt közigazgatási alkalmazottak” lettek.<sup>25</sup>

A honvéd vezérkart (amelynek létezését megtiltották) egészen 1938-ig a Honvédelmi Minisztérium VI. Csoportfőnöksége (illetve egy időben HM Katonai Főcsoportfőnökség) alatt bújtatták. A vezérkari tisztek pótlására és képzésére létrehozták a budapesti Hadiakadémia, amely a Ludovika Akadémia Tiszti Továbbképző Tanfolyama, majd a Budapesti Szabályzatismertető Tanfolyam fedőnevet kapta. A vezérkari tisztek hivatalos megnevezése a rendfokozatuk előtt használt „vezérkari szolgálatot teljesítő tiszt” (vkszt.) lett.<sup>26</sup>

A békediktátum tiltása alá eső hadianyagok és a megengedett mennyiségen felüli felszerelés elrejtése is komoly erőfeszítést igényelt. Az országban hiányzó fegyverzetet az importtilalom miatt csak rejtve lehetett behozni. Ilyen módon került pl. az országba többtucatnyi, fegyverzet nélkül vásárolt, első világháborús francia Renault F-17 harckocsi, melyeket szántótraktorként importáltak.

A Honvédség számára nem engedélyezett fegyverzet (repülőgépek, páncélosok) rejtését polgári alkalmazás keretében (kereskedelmi repülés, karhatalmi alakulatok) sikerült megvalósítani.

Az 1922. évi XI. törvénycikk Csepelen és a szomszédos Tétényben jelölte ki a létrehozandó Állami Hadianyaggyár telephelyeit. Az eleve decentralizáltan működő magyar hadiipar csak névleg került egy vállalatba, a gyártás továbbra is négy telephelyen folyt. A Nagykövetek Tanácsa 1923-ban a gyártást korlátozta, majd beszüntette. Hosszas tárgyalások eredményeként a Tanács 1926 novemberében végül hozzájárult a négy különálló üzem fenntartásához.<sup>27</sup>

## A KATONAI RENDELKEZÉSEK VÉGREHAJTÁSÁNAK ELLENŐRZÉSE

A békediktátum 133–139. cikkében megfogalmazottak szerint a katonai határozatok végrehajtását a budapesti székhelyű Szövetségek Közi Katonai Ellenőrző Bizottság felügyelte, amelyben a négy főhatalom (Olaszország, Franciaország, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia) képviselői kaptak helyet. A bizottságnak joga volt a békediktátum bármelyik pontjának végrehajtását az ország területén bárhol ellenőrizni. A bizottság fenntartásának teljes költségét az ország viselte (havonta 100 000 koronával terhelte a kincstár kiadásait), a működési feltételeket, az ellenőrzéshez szükséges dokumentumokat és információkat a magyar kormánynak kellett a bizottság rendelkezésére bocsátania. A budapesti ellenőrző bizottság szervei folyamatosan ellenőrizték a különböző helyőrségeket, pontosították az engedélyezett létszámot, a fegyverzetet, továbbá a lőszer mennyiségét.<sup>28</sup>

A magyar haderő átszervezésének folyamata során főként a Honvédség létszámát és a szervezeti korlátozásokat ellenőrizték.

<sup>24</sup> Andaházi: i. m. 15–23.

<sup>25</sup> A közigazgatásban működő tisztek a következő rendfokozatokat kapták: hadnagy = segédelőadó, főhadnagy = előadó, százados = főelőadó, őrnagy = altanácsnok, alezredes = tanácsnok, ezredes = főtanácsnok, tábornok = vezértanácsnok, altábornagy = vezérfőtanácsnok.

<sup>26</sup> Horváth: i. m. 30–33.

<sup>27</sup> Andaházi: i. m. 15–23.

<sup>28</sup> Balla: i. m. 160–163.

A Nemzetek Szövetségében a Nagykövetek Tanácsa 1927. március 31-ei hatállyal megszüntette a Katonai Ellenőrző Bizottság tevékenységét, amely működéséről zárójelentést adott ki május 15-én. 1927 májusában, a bizottság távozásakor a Magyar Királyi Honvédség létszáma 32 832 fő volt.<sup>29</sup>

## A MAGYAR HADERŐ KORLÁTOZOTT FEJLESZTÉSE 1927 UTÁN

Az állandó helyszíni felügyeletet 1927. június 1-jétől a Nemzetek Szövetsége (amelynek Magyarország 1922. szeptember 18. óta volt tagja) alkalmi vizsgálatainak rendszere váltotta fel. Benyújtott panasz esetén a vizsgálatot annak Tanácsa rendelhette el. Megszűnt a magyar haderő feletti szoros ellenőrzés. A revíziós politika meghirdetése mellett elkezdődhetett a Honvédség modernizálása és átszervezése.

A modernizálás egyik legszembetűnőbb példája a RUISK páncélgépkocsi-alesztályának fejlesztése. 1928-ban egy páncéljárműves osztályt szerveztek belőle, amely egy harckocsi-, két páncélgépkocsi-századból és egy páncélvonatosztagból állt. Az alakulat az 1930-as években is a páncélosképzés központja maradt. Az 1938. október 1-jétől érvényes hadrendben az osztály már az 1. gépkocsizó dandár felderítő-zászlóaljakként alakult újjá.<sup>30</sup>

Az antantellenőrzés megszűnése után számos korábban rejtett szervezeti egység visszakerült a Honvédség állományába.

A magyar haderő 1927 és 1937 között mind létszámát, mind fegyverzetét tekintve nagy előrelépést tett. Ennek egyik fontos állomása volt, hogy 1932. augusztus 1-jén a tilalmak ellenére bevezették az általános védkötelezettséget, amelynek következtében a Honvédség kiképzett katonáinak létszáma (12 hónapig tartó szolgálat után) gyorsan nőtt. A fegyverzet mennyisége és minősége is növekedett, mivel az 1934. március 17-én aláírt magyar–olasz–osztrák egyezmény (római paktum) eredményeként Ausztria titokban átadott Magyarországnak 42 000 puskát és 490 géppuskát.<sup>31</sup> A szoros olasz–magyar politikai és katonai kapcsolatok fejleményeként az 1930-as években lezajlott olasz fegyverszállítások (FIAT vadászrepülőgépek és Caproni bombázógépek, 1936-ban 150 db FIAT Ansaldo kisharckocsi, FIAT Pavesi és Breda típusú tüzérségi vontatók), továbbá az 1935-től megindult német fegyverimport (páncéltörő ágyúk, könnyűtarackok, bombázó- és felderítő-repülőgépek)<sup>32</sup> nélkülözhetetlenek voltak a magyar haderő fejlesztése szempontjából. A Honvédség 1937. évi békehadrendjében már 85 332 fő szerepelt, vagyis sikerült újra elérni a trianoni békediktátum aláírásakor meglévő létszámot. A fegyverzet tekintetében a harckocsik, a repülőgépek, valamint a vontatók terén volt a legnagyobb lemaradás a környező országokhoz viszonyítva. 1938. augusztus 22-én Bledben a kisantantállamok elismerték Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát. Ezzel végleg elhárultak a korábbi, Trianonra visszavezethető nemzetközi jogi kötöttségek a magyar haderő fejlesztése elől. Az 1938. október 1-jén életbe lépett Huba-hadrend szerint már egy 107 000 fős béke- és 250 000 fős hadiállománnyal rendelkező magyar haderő készült a revíziós célok gyakorlatba való átültetésére.<sup>33</sup>

<sup>29</sup> Andaházi: i. m. 15–23.

<sup>30</sup> Bonhardt: i. m. 233–239.

<sup>31</sup> Horváth: i. m. 39–40.

<sup>32</sup> Bonhardt Attila et al.: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992, 13–18., 195–196., 241–246.

<sup>33</sup> Andaházi: i. m. 15–23.

## ÖSSZEGRZÉS

A trianoni békediktátum száz esztendővel ezelött történt aláírása a 20. századi magyar történelem legmeghatározóbb történéseinek egyike volt. Jelentősége messze túlmutatott azon a tényen, hogy jogi értelemben az első világháborút zárta le Magyarország számára. Összes rendelkezése igen súlyosan érintette az országot és a magyarságot, azok a gazdasági élet, a társadalmi folyamatok, a kül- és belpolitika, továbbá a hadügy terén egyaránt éreztették hatásukat. Több évtizedre megakasztották az ország fejlődését, meghatározták szomszédaihoz való viszonyát. A döntés ellen való fellépés, a revízió a Horthy-rendszer alapelvévé vált.

A béke katonai előírásaival örökre a legyőzött helyzetét határozták meg az ország számára, hiszen biztosították a győztes antanthatalmak és a Monarchia romjain létrejött utódállamok (a későbbi kisantantországok) teljes katonai erőfölényét. A győztesek célja az volt, hogy Magyarország csupán egy a belső rend fenntartására és határrendőr-szolgálatra alkalmas, 35 000 fős haderővel rendelkezzen egy korszerű és az általános védkötelezettségen alapuló tömeghadsereg helyett, amely a Kárpát-medencei régió leggyengébb hadseregeként – alacsony létszáma és minimális fegyverzete következtében – támadó hadműveletek végrehajtására képtelen legyen. A győztesek elérték céljukat, hiszen a Nemzeti Hadsereg, majd a Magyar Királyi Honvédség még a természetes határaitól megfosztott ország hathatós védelmét sem volt képes ellátni, annak cselekvőképtelensége a magyar revíziós törekvéseket közel két évtizeden át reménytelenné tette. A magyar politikai és katonai vezetés tisztában volt a hadsereg gyengeségével, amely a politikai döntések meghozatalára is kihatással volt (pl. IV. Károly két visszatérési kísérlete alkalmával önmagában elegendő volt a kisantantállamok sokszoros túlerőben lévő haderejének mozgósítással történő fenyegetése).

A Magyar Királyi Honvédség zavartalanabb fejlesztésére igazából csak a Szövetségközi Katonai Ellenőrző Bizottság 1927-es távozása után nyílt lehetőség, de kézzelfogható eredmények csupán az 1938 márciusában Győrben meghirdetett haderőfejlesztési program beindítása után jelentkeztek. A több évtizedes revíziós törekvéseket legalább részben beteljesítő, 1938–1941 közötti részleges terület-visszacsatolások (Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély, Délvidék) során a Honvédség alakulatai a fegyverzetben, felszerelésben, kiképzésben mutatkozó hiányosságok ellenére eredményesen oldották meg a feladataikat.

## FELHASZNÁLT IRODALOM

- Andaházi Szeghy Viktor: *Trianontól Bledig: a magyar királyi honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között*. Hadtudomány, XXIX. évf. 2019/3., 15–23.
- Balla Tibor: *Szarajevó, Doberdó, Trianon. Magyarország az első világháborúban*. Scolar Kiadó, Budapest, 2019.
- Bonhardt Attila: *Egy rendvédelmi szerv mögé rejtett honvédségi alakulat rövid története. A M. Kir. Államrendőrség Központi Újonciskolája*. In: Marinovich Endre (főszerk.): *Historia est lux veritatis. Szakály Sándor köszöntése 60. születésnapján*. II. kötet. Veritas – Magyar Napló, Budapest, 2016, 233–239.
- Bonhardt Attila – Sárhidai Gyula – Winkler László: *A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992.
- Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi Honvédség 1919–1945*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987.

Horváth Miklós (szerk.): *Magyarország hadtörténete IV. 1919-től napjainkig*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018.

Krámlai Mihály: *A dunai vízi út az első világháborúban*. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum – Line Design, Budapest, 2009.

Szakály Sándor: *Történelem és publicisztika. Írott Szó Alapítvány – Magyar Napló – Veritas*, Budapest, 2015.

Szakály Sándor: *Történelmünkről – hosszabban, rövidebben. Tanulmányok, cikkek, interjúk 2015–2018*. FCA, Budapest, 2018.

## A ZRÍNYI KIADÓ ÚJDONSÁGA

### Kolozsvári Sándor: Magyar katonák Szíriában – Egy különleges misszió Aleppóban 1974–1983

A szíriai Aleppóban 1974 és 1983 között magyar tanácsadók irányításával jött létre a műszaki katonai felsőoktatás és alakult meg a Hadmérnöki Akadémia. Ezt a teljesítményt egy maroknyi magyar csapat mutatta fel, amelynek tagjai a misszió közel tízéves időtartama alatt a világ – sajnos már akkor is meglévő – egyik fegyveres-terrorista gócpontjában dolgoztak. A kötet e jelentős és különleges feladatra vállalkozó magyar honvédtisztek és polgári alkalmazottak misszióbeli munkáját mutatja be a résztvevők visszaemlékezései és a hazai tudományos élet nagyjainak írásai alapján.

A Magyar Honvédség e kiadvánnyal tisztelg az egykori aleppói magyar katonai misszió tagjainak szakmai teljesítménye és katonai, emberi helytállása előtt, s e gesztussal az aleppói misszió krónikája végre bekerülhet a Magyar Honvédség „hivatalos” történetébe. A kötet ezenfelül használható útmutatót, kapaszkodót ad a jelen eseményeinek megértéséhez, hiszen szerzői, akik belülről látták ezt a semmi máshoz nem fogható életteret s éppen ezért váltak az arab világ igazi szakértőivé, a múltban megélt tapasztalataik szintézise alapján keresik a válaszokat a jelenre.

Az 1974 és 1983 között folytatott katonai misszió egyik parancsnoka, a kötet szerzője, dr. Kolozsvári Sándor ny. mk. ezredes nemcsak visszaemlékezéseiből, hanem irattári forrásokból, levéltári dokumentumokból is merítve eleveníti fel azokat az éveket, amikor különleges körülmények között, hazájától több ezer kilométer távolságra dolgozott egy szorgos, lelkes aleppói magyar csapat. A szerző nem csupán azt vállalta fel, hogy a megtörtént eseményekről megírja az emlékeit, összegyűjti a fellelhető adatokat, információkat, de bemutatta a szíriai Aleppó városának akkori életét, a körülménye-

ket, a szíriai sajátosságokat, hogy betekintést nyerhessünk az arab világ mindennapjaiba, megérezzünk valamit annak atmoszférájából, minél jobban megismerhessük annak különleges felfogását, világlátását.

Egy speciális környezetben, fegyvertelenül, de mégis katonai körülmények között dolgozó csoport munkájának megértése nagy figyelmet kíván. A kötet szerzője többek között arra vállalkozott, hogy mindezeket megkísérelje úgy bemutatni, átadva értékes ismereteit és személyes tapasztalatait, hogy az közerthető, ugyanakkor végig szakmai legyen.

